

Mezinárodní právo soukromé II. – 2. seminář



Klára Svobodová

Pravomoc podle nařízení Brusel I



Brusel I

- Úprava pravomoci – 3 hlavní zásady
 - 1) Žalovaný s domicilem na území některého členského státu má být zásadně žalován v tomto státě (článek 2)
 - 2) Za určitých okolností může být žalován i v jiném členském státě (článek 3)
 - 3) Osoba s domicilem mimo ES podléhá vnitrostátním pravidlům o určování pravomoci

Brusel I

- Systém pravomoci
- ✓ Obecná pravomoc (článek 2)
- ✓ Alternativní pravomoc (články 5, 6)
- ✓ Speciální pravomoc (články 8 – 21)
- ✓ Výlučná pravomoc založená nařízením (článek 22)
- ✓ Výlučná pravomoc založená dohodou stran (článek 23)
- ✓ Tzv. tichá prorogace (článek 24)

Obecná pravomoc

- Žalovaný s domicilem na území členského státu má být žalován v tomto státě
- ✓ *actor sequitur forum rei*
- ✓ jakýkoli nárok proti žalovanému
- ✓ jen mezinárodní pravomoc

Obecná pravomoc

- Domicil
- ✓ relevantní je domicil žalovaného (domicil žalobce nehraje až na výjimky roli - C-412/98 – *Group Josi Reinsurance Company SA v Universal General Insurance Company (UGIC)*)
- ✓ rozhoduje o použití nařízení (x článek 22, 23, 24?)
- ✓ obecné kritérium pravomoci
- ✓ podmínka použití dalších pravidel pro určení pravomoci

Obecná pravomoc

- ✓ fyzické osoby – článek 59 (kolizní norma) – v ČR obec nebo městský obvod, v němž osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat (*usnesení NS 30 Cdo 444/2004 ze dne 2.6.2005*)
- ✓ právnické osoby – článek 60 (autonomní definice)
 - sídlo
 - ústředí
 - hlavní provozovna

Obecná pravomoc

- Státní příslušnost není rozhodující
- Zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti (článek 12 SES)
 - > článek 2/2
 - > článek 4/2

Článek 3

- Osoba s domicilem v členském státě může být v jiném členském státě žalována pouze na základě pravidel uvedených v nařízení
- Zákaz uplatnění zejména tzv. exorbitantních pravidel (Příloha 1)

Článek 4

- Hranice použití pravidel pravomoci v nařízení
- Žalovaný s domicilem mimo ES – pravomoc se stanoví podle vnitrostátních předpisů (x článek 22, 23, 24?)
- Rozsudek vydaný v členském státě proti tomuto žalovanému může být uznán a vykonán podle nařízení

Alternativní pravomoc

- Alternativní pravomoc
- ✓ Články 5, 6
- ✓ Případy, kdy soud členského státu má pravomoc projednat žalobu proti osobě s domicilem v jiném členském státě
- ✓ Žalobce si může vybrat mezi obecnou a alternativní pravomocí

Alternativní pravomoc

- Důvod existence alternativních pravidel pro určení pravomoci
- ✓ užší vztah soudu ke vzniklému sporu
- ✓ souvislost řízení (procesní ekonomie)

Článek 5

- Kritéria pro určení pravomoci
- ✓ Místo plnění (odst. 1)
- ✓ Domicil nebo obvyklý pobyt oprávněného k výživě nebo soud rozhodující o osobním stavu (odst. 2)
- ✓ Místo škodné události (odst. 3)
- ✓ Soud, u kterého probíhá řízení o veřejnoprávním deliktu (odst. 4)
- ✓ Místo, kde se nachází pobočka (odst. 5)
- ✓ Sídlo trustu (odst. 6)
- ✓ Místo, kde byl nebo měl být zadržen náklad nebo zásilka (odst. 7)

Článek 5 odst. 1

- Předmět sporu musí představovat smlouva nebo nároky ze smlouvy
- Je nutné identifikovat závazek o nějž se jedná (x smlouvy o dodání zboží, smlouvy o poskytování služeb)
- Je třeba stanovit místo plnění závazku

Věc týkající se smlouvy

- Autonomní pojem
 - ✓ Systém a cíle nařízení
 - ✓ Zásady společné právním řádům členských států
- > dobrovolně založený vztah mezi stranami

Věc týkající se smlouvy

- Článek 5 odst. 1 se použije i v případě, kdy je předmětem sporu smlouva, o jejíž existenci jsou pochybnosti (*38/81 – Effer SpA v Hans-Joachim Kanter*)
- Náhrada škody za nesplnění smluvní povinnosti (*9/87 – SPRL Arcado v SA Haviland*)
- Vztahy mezi právnickými osobami a jejich členy (*34/82 – Martin Peters Bauunternehmung GmbH v Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging*)

Smlouvy o dodání zboží a poskytnutí služeb

- Jednotná definice místa plnění
- ✓ Místo, kam zboží podle smlouvy bylo nebo mělo být dodáno
- ✓ Místo, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytnuty
- Soud v místě dodání zboží, resp. poskytnutí služby je oprávněn projednat všechny nároky ze smlouvy
- Není třeba určovat rozhodný závazek

Závazek, o který se jedná

- U ostatních smluv
- Závazek, který tvoří základ řízení – povinnost, která odpovídá právu žalobce, kterého se žalobou domáhá (14/76 - *A. De Bloos, SPRL v Société en commandite par actions Bouyer*)
- Žalobce založí nárok na více povinnostech z téže smlouvy a každá je splnitelná v jiném státě
- ✓ Hlavní povinnost -> *accessorium sequitur principale* (266/85 - *Hassan Shenavai v Klaus Kreischer*)
- ✓ Rovnocenné povinnosti – soud má pravomoc projednat jen tu, která je splnitelná v jeho státě (C-420/97 - *Leathertex Divisione Sintetici SpA v Bodetex BVBA*)

Místo plnění

- ❑ ESD se tady výjimečně odklonil od autonomní interpretace
- ❑ MPS fora -> rozhodné právo pro smlouvu -> určení místa plnění (*12/76 - Industrie Tessili Italiana Como v Dunlop AG*)
- ❑ strany si mohou místo plnění zvolit (*56/79 - Siegfried Zelger v Sebastiano Salintri*)
- ✓ Platnost dohody se posuzuje podle lex causae hlavní smlouvy
- ✓ Nelze zvolit abstraktní místo plnění

Článek 5 odst. 3

- Věc týkající se deliktní či kvazideliktní odpovědnosti
- ✓ Nárok, jehož předmětem je založit odpovědnost za škodu
- ✓ Škoda je výsledkem protiprávního jednání
- ✓ Protiprávní jednání nesouvisí se smlouvou podle článku 5 odst. 1

(189/87 Athanasios Kalfelis v Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. dnd others)

Článek 5 odst. 3

- Místo škodné události
- ✓ Místo události, která je příčinou vzniku škody
- ✓ Místo, kde vznikla škoda

*(21/76 – Handelskwekerij G.J. Bier BV
v Mines de potasse d'Alsace SA)*

Článek 6

- Kritéria pro určení pravomoci
- ✓ Domicil některého z žalovaných, je-li žalováno více osob společně (odst. 1)
- ✓ Soud, kam byla podána původní žaloba, jedná-li se o intervenční, zajišťovací či vzájemnou žalobu (odst. 2 a 3)
- ✓ Místo polohy nemovitosti (odst. 4)

Speciální pravomoc

- Důvod existence – ochrana slabší strany
- Druhy:
 - ✓ Ve věcech pojišťovacích
 - ✓ Ve věcech spotřebitelských smluv
 - ✓ Ve věcech individuálních pracovních smluv

Pravomoc ve věcech pojišťovacích

- Žalovaný musí mít vždy domicil v ES – u pojistitele stačí, pokud tu má pobočku
- Pojišťovací věci
 - ✓ Pojištění, jehož základem je smlouva (zdraví, život, majetek, odpovědnost, povinné ručení)
 - ✓ Zajištění, sociální zabezpečení – NE
- Pojistník, pojištění či oprávněný z pojistné smlouvy mohou být žalováni pouze ve státě, kde mají domicil

Pravomoc ve věcech pojišťovacích

- Pojistitele lze žalovat:
 - ✓ Ve státě, kde má domicil
 - ✓ Ve státě, kde má domicil pojistník, pojištění, oprávněný
 - ✓ Ve státě, kde je žalován hlavní pojistitel
 - ✓ Ve státě, kde došlo ke škodné události (pojištění odpovědnosti, nemovitosti)
- Omezení prorogace

Pravomoc ve věcech spotřebitelských smluv

- Spotřebitel x smluvní partner spotřebitele
- Žalovaný musí mít vždy domicil v ES (u smluvního partnera stačí pobočka)
- Vymezení spotřebitele
 - ✓ Osoba, která uzavírá smlouvu za účelem, který se netýká její profesionální či podnikatelské činnosti
 - ✓ Osoba je konečným uživatelem
 - ✓ Osoba, která se zúčastnila kontraktačního procesu

Pravomoc ve věcech spotřebitelských smluv

- Rozsah úpravy
- ✓ Koupě movitých věcí na splátky
- ✓ Půjčka návratná ve splátkách či jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí
- ✓ Ostatní případy
 - smlouva byla uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelskou činnost na území, kde má spotřebitel domicil nebo
 - takováto činnost se na tento členský stát jakýmkoli způsobem zaměřuje a
 - smlouva spadá do rozsahu těchto činností

Pravomoc ve věcech spotřebitelských smluv

- Spotřebitel může být žalován pouze ve státě, kde má domicil
- Spotřebitel může žalovat smluvního partnera:
 - ✓ Ve státě, kde má partner domicil
 - ✓ Ve státě, kde má spotřebitel domicil
- Omezení prorogace

Pravomoc ve věcech individuálních pracovních smluv

- Žalovaný musí mít domicil v ES (u zaměstnavatele stačí pobočka)
- Zaměstnanec může být žalován pouze ve státě, kde má domicil
- Zaměstnavatel může být žalován:
 - ✓ Ve státě, kde má domicil
 - ✓ Ve státě, kde zaměstnanec obvykle vykonává svoji práci nebo kde ji obvykle vykonával naposledy
 - ✓ Ve státě, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání
- Omezení prorogace

Výlučná pravomoc

- Nezáleží na domicilu stran
- Má přednost před ostatními pravidly pro určení pravomoci
- Články 25, 29

Výlučná pravomoc

- Oblasti, ve kterých je stanovena výlučná pravomoc:
 - 1) Věcná práva a nájem nemovistostí
 - ✓ Pravomocné jsou soudy státu, na jehož území se nemovitost nachází
 - ✓ Výjimka: krátkodobý nájem (max 6 měsíců)
 - 2) Platnost založení, nulita nebo zrušení právnických osob, platnost usnesení jejich orgánů
 - ✓ Pravomocné jsou soudy státu, na jehož území má právnická osoba sídlo (při určení sídla postupuje soud podle svého MPS)

Výlučná pravomoc

- 3) Platnost zápisů do veřejných rejstříků
 - ✓ Pravomocné jsou soudy státu, na jehož území jsou tyto rejstříky vedeny
- 4) Zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis
 - ✓ Pravomocné jsou soudy státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis nebo kde byly uděleny nebo platí za udělené na základě právního aktu ES nebo mezinárodní smlouvy

Výlučná pravomoc

5) Výkon rozhodnutí

- ✓ Pravomocné jsou soudy státu, na jehož území výkon rozhodnutí byl nebo má být proveden

Prorogace

- Článek 23 – prorogační smlouvy
- Článek 24 – tzv. tichá prorogace – podřízení se pravomoci

Článek 23

□ Účel:

- > dát stranám možnost zvolit si soud k projednání sporu
- > stanovit této možnosti přiměřená omezení

Vztah k ostatním ustanovením nařízení

- Článek 22 - výlučná pravomoc má vždy přednost
- Články 13, 17, 21 – nutno respektovat omezení daná těmito ustanoveními
- Články 2, 5, 6 – dohodnutá pravomoc má přednost
- Článek 24 – dohodnutá pravomoc nebrání použití článku 24
- Články 27, 28 – článek 23 nemá přednost – soud, který zahájil řízení později, musí přerušit řízení, dokud soud, který zahájil řízení jako první, neurčí pravomoc – i v případě, že druhý soud má na základě dohody stran výlučnou pravomoc (*C-116/02 – Erich Gasser v MISAT*)

Článek 23

- Právní vztah, kterého se prorogační dohoda týká musí spadat do působnosti nařízení
- Prorogace se týká určitého právního vztahu
- Musí být zvolen soud členského státu
- Alespoň jedna ze stran má domicil v ES
- Prorogační dohoda musí být platně sjednána a musí být v předepsané formě

Článek 23

- Věcný okruh použití prorogačních smluv
 - Právní vztah, kterého se prorogační dohoda týká musí spadat do věcné působnosti nařízení
 - Existence relevantního mezinárodního prvku

Článek 23

- Otázka mezinárodního prvku
 - > případ má vztah ke dvěma či více členským státům (strany mají domicil v různých členských státech, strany mají domicil ve stejném státě, ale ve vztahu je mezinárodní prvek) – OK
 - > případ má vztah k členskému státu a je zde mezinárodní prvek (jedna ze stran má domicil ve třetím státě) – OK
 - > strany čistě vnitrostátní vztahu zvolí soud jiného státu – není zde relevantní mezinárodní prvek

Článek 23

- Prorogace se musí týkat určitého právního vztahu
 - > záleží na konstrukci smlouvy
 - > „catch all clauses“ – neplatné
 - > nemusí se nutně týkat pouze jednoho vztahu – strany se mohou dohodnout, že smlouva dopadá na více specifikovaných právních vztahů (př. smlouva v rámcové či distributorské smlouvě a její dopad na následné či dílčí smlouvy)

Článek 23

- ▣ Prorogační smlouva se může týkat sporů:
 - již vzniklých
 - budoucích

Článek 23

▣ Rozsah prorogační doložky

-> záleží na konstrukci

-> plnění, náhrada škody, sleva z kupní ceny, ukončení atd., zrušení či neplatnost smlouvy

X

-> omezení doložky jen na něco z výše uvedeného

-> je na národním soudu interpretovat smlouvu za účelem, jaké spory spadají do jejího rozsahu (C-214/95 – *Powell Duffryn plc v Wolfgang Petereit*)

Článek 23

- Osobní dosah působnosti - strany prorogační smlouvy
 - > procesní postavení je irelevantní
 - > alespoň jedna strana musí mít domicil v členském státě ES

Článek 23

- ▣ Strany s domicilem mimo ES prorogují pravomoc soudu členského státu
 - > článek 23 se obecně nepoužije
 - > !článek 23/3 – soudy ostatních členských států nemohou rozhodovat, ledaže by zvolený soud odmítl pravomoc
 - > platnost dohody posoudí soud podle svého práva

Článek 23

▣ Teritoriální prvek

- > prorogace soudu členského státu
- > lze prorogovat i soudy více členských států
(23/78 – *Nikolaus Meeth v Glacetal*)
- > článek 23 nepožaduje žádné objektivní spojení mezi zvoleným soudem a sporem
- > prorogace x volba místa plnění (C-106/95 – *Mainschiffahrts-Gennossenschaft v Les Gravieres Rhénanes*)

Článek 23

-> je možné zvolit soudy státu jako celek (mezinárodní pravomoc) – určení konkrétně příslušného soudu je na národním právu

(23/78 – Nikolaus Meeth v Glacetal)

- > je možné zvolit konkrétní soud (místní příslušnost)
- > problém změny věcné příslušnosti

Článek 23

- Prorogovaný soud musí být určen s dostatečnou jistotou
 - > není nutné výslovně označit soud
 - > stačí, pokud je možné zvolený soud určit na základě smlouvy a okolností případu – prorogační smlouva musí obsahovat kritéria pro určení

C-387/98 – Coreck Maritime GmbH v Handelsveen BV

Článek 23

- Materiální a formální platnost prorogační smlouvy
 - > autonomní posouzení výlučně na základě článku 23 x aplikace rozhodného práva
 - > podmínky platnosti by měly být v co největší možné míře posouzeny pouze na základě článku 23
 - forma prorogační smlouvy – výlučně upravena článkem 23 (*150/80 – Elefanten Schuh v Pierre Jacqmain, C-159/97 – Transporti Castelletti v Hugo Trumpy*)
 - materiální platnost – není zcela jasné

Článek 23

- Ústředním prvkem platnosti prorogační dohody je konsenzus stran
- > je nutné zajistit, že skutečně existuje konsenzus stran => článek 23 ukládá soudu povinnost prošetřit, zda skutečně existuje konsenzus ohledně prorogační smlouvy (24/76 – *Estasis Salotti v Rúwa*)

Článek 23

□ Materiální platnost

- > použití článku 23 je velmi omezené – posouzení existence konsenzu stran (*25/76 – Galeries Segoura v Sociétés Rahim Bonakdarian*)
- > ostatní otázky – MPS fora -> rozhodné právo

Článek 23

- Forma
 - 1) Písemně
 - 2) Ústně s písemným potvrzením
 - 3) Forma odpovídající praxi mezi stranami
 - 4) Forma odpovídající mezinárodním obchodním zvyklostem

Článek 23

□ Písemná forma

- > podpis
- > jeden dokument podepsaný stranami
- > více dokumentů, které obsahují stejnou prorogační doložku, každý podepsaný konkrétní stranou (výměna dopisů, faxů, telegramů)

Článek 23

- ▣ elektronická forma komunikace
 - > článek 23/2 – rovnocenná písemné formě
 - > požadavek trvalého záznamu
 - > email
 - > hlasové zprávy, video konference, SMS -
ne

Článek 23

- Prorogační doložky obsažené v obchodních podmínkách
 - > platnost včlenění do smlouvy se posoudí podle článku 23
 - > prorogační doložka může být obsažena v obchodních podmínkách – smlouva musí obsahovat výslovný odkaz na obchodní podmínky

Článek 23

- Ústní dohoda s písemným potvrzením
 - > ústní dohoda + následné potvrzení
 - > strany se musí ústně dohodnout na prorogaci
 - > písemné potvrzení musí odpovídat předchozí ústní dohodě
 - > potvrzení může učinit kterákoli ze stran (*71/83 – Tilly Russ*) – v jakékoli písemné formě, podpis, v přiměřené době
 - > potvrzení je platné, pokud je druhá strana obdrží a nic proti němu nenamítá (*221/84 – F. Berghoefer v ASA*)

Článek 23

□ Forma odpovídající praxi mezi stranami

-> praxe stran – individuální normy chování stran, které mají původ v jejich vzájemném chování, vznikly v delším časovém období u stejného typu vztahů

Článek 23

- Forma odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě
 - > určitý způsob chování obecně a pravidelně používaný v určitém odvětví mezinárodního obchodu
 - > mezinárodní obchodní zvyklost podle článku 23
 - strany ji znaly nebo znát měly
 - strany v konkrétním obchodním odvětví ji obecně znají
 - a pravidelně ji dodržují

Článek 23

- > zvyklost se musí týkat uzavírání smluv (nemusí se týkat speciálně uzavírání prorogačních dohod) – *C-159/97 – Transporti Castelletti*
- > strana, která namítá existenci zvyklosti, ji musí prokázat – kritéria vymezuje výlučně článek 23
- > pokud zvyklost existuje, lze na ni spoléhat pouze tehdy, jestliže ji druhá strana znala nebo měla znát
 - strana, která obchoduje v určitém odvětví by měla znát relevantní zvyklosti – jen široce známé (ne lokální)
 - znalost specifických znalostí se však dá předpokládat, pokud tato strana už dříve obchodovala se subjektem, který podle nich postupuje (*C-106/95 – Mainschiffahrts v Les Gravières*)

Článek 23

- Vztah prorogační doložky a smlouvy hlavní
-> platnost obou je třeba posuzovat nezávisle

C-269/95 – Francesco Beninacasa v Dentalkit

- > soudy členského státu, které byly určeny v doložce splňující podmínky článku 23, mají výlučnou pravomoc i tam, kde žaloba usiluje o prohlášení neplatnosti smlouvy hlavní

Článek 23

- Právomoc určená dohodou stran je výlučná, pokud se strany nedohodou jinak
 - > záleží na konstrukci prorogační doložky
 - > v případě pochybností se má za to, že se jedná o výlučnou pravomoc

Článek 23

- Účinky prorogační smlouvy
 - > založení pravomoci zvoleného soudu – soud je povinen ji akceptovat
 - > derogace pravomoci soudů, které by byly jinak pravomocné
 - > pokud je u soudu určeného ve smlouvě řízení zahájeno později než u soudu jiného státu – postup podle článku 27
 - > nerespektování prorogační smlouvy není důvodem odepření uznání a výkonu rozhodnutí

Článek 23

- Zrušení či změna prorogační dohody
 - kdykoli
 - po zahájení řízení – stačí podřízení se pravomoci jiného soudu (článek 24)
 - před zahájením řízení – zrušit lze pouhou dohodou stran bez jakýchkoli formálních požadavků x u změny je nutné dodržet formu podle článku 23

Článek 24 – tzv. tichá prorogace

- Podvolení, podřízení se pravomoci
= dohoda stran – strany dávají soudu pravomoc k projednání jejich sporu
- dohoda stran je uzavřena mlčky
- po zahájení řízení u soudu

Článek 24

- Podmínky tiché prorogace podle článku 24
 - Žaloba před soudem členského státu
 - Žalovaný se „dostaví“ k soudu
 - Nutnost respektovat omezení daná nařízením

Článek 24

- „dostavení“ se k soudu
- > „právní přítomnost žalovaného v řízení
- > konkrétní úkon, kterým žalovaný realizuje svoji přítomnost se posoudí podle národního práva – typicky odpověď na žalobu

(119/84 – Capelloni v Pelkmans)

Článek 24

-> pokud žalovaný učiní úkon pouze za účelem popření pravomoci => není založena pravomoc podle článku 24

Článek 24

- > okamžik, kdy má žalovaný namítat nedostatek pravomoci
- národní právo
- národní právní řád nesmí připustit námitku nedostatku pravomoci, pokud se žalovaný již podřídil pravomoci
- národní právo musí žalovanému umožnit namítat nepravomoc při prvním úkonu

(150/80 – Elefanten Schuh v Pierre Jacqmain)

Článek 24

- > žalovaný namítá nepravomoc a zároveň se z procesní opatrnosti vyjadřuje k věci samé
- nejedná se o podřízení se pravomoci
- vyjádření k věci samé musí být pouze podpůrné
(27/81 – *Établissements Rohr Société v Dina Ossberger*, 48/84 – *Hannelore Spitzley v Sommer Exploitation*, 210/82 – *Gerling Konzern v Amministrazione del Tesoro*, 150/80 – *Elefanten Schuh*)

Článek 24

- Omezení daná nařízením
 - > musí se jednat o soud členského státu
 - > nemusí existovat žádné objektivní spojení mezi sporem a soudem (*56/79 – Zelger v Salinitri, C-159/97 – Trasporti Castelletti v Hugo Trumpy, C-269/95 – Francesco Benincaca v Dentalkit*)
 - > musí se jednat o soud, který nemá založenu pravomoc podle nařízení

Článek 24

- Problém článku 24 – musí mít alespoň jedna ze stran domicil v členském státě?
 - 1) tzv. paralelní přístup
 - alespoň jedna ze stran má mít domicil v členském státě (jako v článku 23)
 - článek 23 – je nutné zajistit, aby strany mohly předvídat použití nařízení na jejich prorogační dohodu
 - článek 24 – spor už se objevil před soudem členského státu – obě strany mohou předvídat použití nařízení

Článek 24

- 2) Nutnost domicilu žalovaného
 - text článku 4 -> nařízení se použije pouze tehdy, má-li žalovaný domicil v ES – článek 4 uvádí pouze články 22 a 23
- 3) Na domicilu stran nezáleží
 - *C-412/98 – Group Josi* – podle článku 24 dobrovolné dostavení se žalovaného zakládá pravomoc soudu, u kterého žalobce podal žalobu; domicil žalovaného není relevantní